

Regionenes kamp

2022

wsp

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	
Hvor framtidssikkert er Norge i møte med endringer?	6
Kunnskapsgrunnlag	10
Drivkrefter for regional utvikling	14
Regionens kamp i korte trekk	16
Hvordan står det til i norske kommuner?	18
Demografi	
Arbeidsmarked	
Utdanning	
Økonomi og næringsliv	
Bærekraft og klima	
Robusthetsindeks	30
Ti på topp	32
Topp tre per kommunegruppe	34
Store forskjeller mellom landsdeler	38
Sløs ikke bort en god krise	42
Slik bruker du Regionens kamp	43
Om WSP	44

REGIONENES KAMP 2022

Starten på 2020-tallet har vist seg å være en krevende brytingstid. Ikke før avtar effekten av koronapandemien, så kastes Europa ut i en storkrig med uante langtidskonsekvenser. Finansmarkedene er også inne i en urolig tid. Stigende renter kan ikke sies å være uventet, men dette kommer på toppen av allerede eksepsjonelt høye strøm- og råvarepriser og høy belåningsgrad i befolkningen. Til sammen gir dette et uavklart bilde som gjør det vanskeligere å spå om framtiden enn på lenge.

På det nasjonale planet er det likevel mye positivt å bemerke. Norsk økonomi er fortsatt sterk, sysselsettingen er høy og man må kunne hevde at vi har kommet oss gjennom pandemien på en god måte, mye takket være innsatsen til norske kommuner. Pandemien har imidlertid påvirket enkelte regionale strukturer slik som næringsliv, transport og bosetning, og det blir spennende å se om disse endringene blir langvarige. Hjemmekontor har for mange blitt et reelt alternativ i hverdagen, men den langsiktige trenden kjennetegnes fortsatt av at byene vokser på bekostning av distriktene.

Hvordan vil samfunnet vårt utvikle seg videre på sikt? Og hvor godt rustet er Norges kommuner til å takle nye utfordringer og skape muligheter og utvikling for innbyggerne sine? Hvor «framtidssikre» er de? Av mulige temaer som sier noe om hvor framtidssikre og robuste norske kommuner er, ønsker vi i denne rapporten å sette fokus på demografi, arbeidsmarked, utdanning, økonomi og næringsliv, og bærekraft og klima.

Robusthet er et mål på overordnet evne til å møte utfordringer. Robusthet omfatter mange variabler som, i tillegg til å indikere langsiktig utvikling, også bestemmer hvor rustet, eller tilpasningsdyktig noe er til å håndtere risiko knyttet til ekstreme hendelser, og til å tilpasse seg endrede forhold og spilleregler.

Rapporten Regionenes kamp utgjør et solid kunnskapsgrunnlag som kan brukes til å forutsi kommunenes robusthet og framtidige potensial. Vi sammenligner kommuner som har samme forutsetninger, samtidig som vi løfter blikket litt og ser på den regionale utviklingen. Formålet er å synliggjøre hvor

robuste Norges kommuner er i et langsiktig perspektiv og samtidig synliggjøre faktorer som kan forbedres slik at kommunene skal kunne øke sin robusthet. Vi har utviklet en robusthetsindeks som et mål på sårbarhet og tilpasningsevne i kommunenorge. Den gir en pekepinn på hvordan utviklingen vil se ut framover. Langsiktig positiv utvikling sikres gjennom høy robusthet.

Vi håper at denne rapporten kan være et bidrag i arbeidet med å identifisere styrker, jobbe effektivt med utfordringer og utvikle mer robuste og dermed mer framtidssikre kommuner.

Regionenes kamp utgis for første gang i 2022 av WSP Norge. I Sverige har dette kunnskapsgrunnlaget vært utgitt og utviklet over flere år. Den norske versjonen tar utgangspunkt i den svenske modellen, med noen tilpasninger til norske forhold.

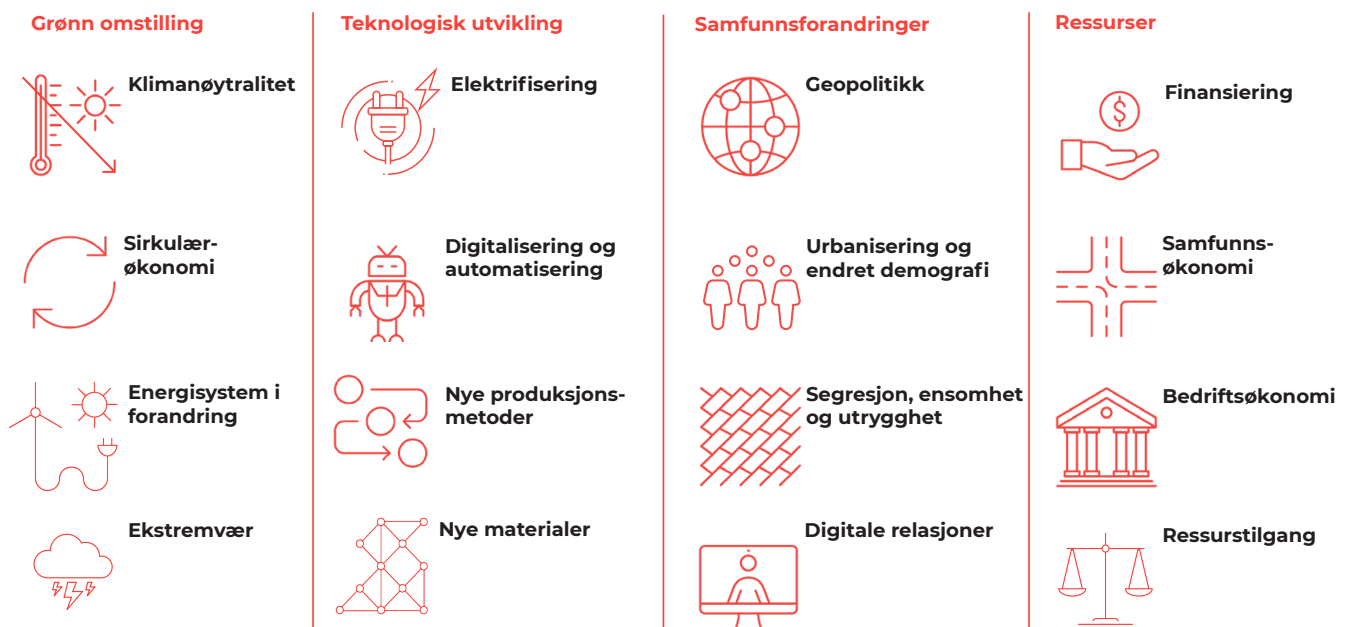
Bidragstyttere i årets regionenes kamp har vært Jørgen Osnes, Therese Skåtun, Audun Løkse, Stian Stedal, Borgar Lund, Gard Skoe Fredriksen, Rasmus Svinøy, Silje Hammershaug og Maren Foseid.

Maren Foseid, direktør for samfunnsutvikling, WSP Norge

Oslo, november 2022

Hvor framtidssikkert er Norge i møte med ulike endringer?

Megatrender som preger samfunnsutviklingen i dag og i årene som kommer

Figuren ovenfor viser det WSP har identifisert som megatrender i samfunnsutviklingen framover. Mange av disse opplever vi allerede i dag.

For å framtidssikre samfunnet må utfordringer adresseres og gjøres om til muligheter. Å snu utfordringer til muligheter vil være viktig for å unngå kostbare kriser, og det gjelder å være tidlig nok ute. Det kan også øke kommunens kvaliteter og styrke kommunens robusthet.

Utvikling av teknologi gir store muligheter for blant annet å begrense og møte klimaendringene. Teknologitvutvikling og ressurseffektivitet er effekter av innovasjoner som har oppstått blant annet takket være samfunnets etterspørsel etter mer bærekraftige løsninger. De siste årene har noen utfordringer blitt spesielt viktige å forholde seg til for å framtidssikre Norge. På de kommende sidene gir vi en kort redegjørelse for disse.

Klimaendringer

De siste hendelsene i verden (pandemi og krig) kunne man ikke være fullt forberedt på, men det vi bedre kan forberede oss på, er utfordringen knyttet til et klima i endring.

En rapport fra FNs klimapanel som ble utgitt i år gir grunn til bekymring. Ikke nok med at reduksjonen av negativ påvirkning skjer for sakte, verden er ikke tilstrekkelig rustet for effektene av global oppvarming. Ifølge rapporten vil det mest sannsynlig bli flere klimarelaterte katastrofer i framtiden som følge av mer ekstremvær. Norges gjennomsnittstemperatur vil stige, og generelt vil Norge, som norden for øvrig, bli våtere – men også tørrere. Den totale nedbørmengden vil øke, bli mer konsentrert i visse perioder og vi må forberede oss på flere kraftige regnskyll som styrtregn og flom. Lengre perioder uten nedbør er også å forvente, noe som øker risikoen for skogbranner og vannmangel. Samfunnet er sårbart hvis det forblir tilpasset til dagens klima. Land, lokalsamfunn og bedrifter må derfor øke sin motstandskraft og tilpasningsevne til de forventede forholdene. Lav robusthet og tilpasningsevne i dag kan bety høye kostnader i framtiden. For å håndtere klimautfordringene vil det være viktig for kommunene å evne og utvikle seg, i betydningen å ha kunnskap og økonomi til å gjøre de investeringene som kreves for å møte klimautfordringene.

Økt migrasjon

Globale kriser som krig og klimaendringer, kombinert med at den rike og kapitalistiske verden er attraktiv for mange, vil føre til en økning i folks frivillige eller tvungne flyttinger. Krig har alltid ført folk på flukt, og i framtiden forventes det at klimaendringer vil føre til at enda flere mennesker må forlate hjemmet sitt. I 2020 ble 30 millioner tvunget til å flykte på grunn av værrelaterte katastrofer, det var fire ganger så mange som flyktet på grunn av krig og konflikt i hjemlandet.

FN anslår at 250 millioner mennesker vil være på flukt innen 2050. Det bør også legges til at det er store inntektsforskjeller mellom Europa og nærliggende områder som Russland, Midtøsten og Nord-Afrika. Norge, og landets kommuner, må forberede seg på at folk også velger å flykte av andre årsaker.

Integrering har blitt identifisert som et viktig spørsmål når en vurderer robusthet og vil bli stadig viktigere etter hvert som migrasjonsstrømmene øker. Velfungerende kommuner med et mangfoldig arbeidsmarked og et sterkt næringsliv er bedre rustet til å integrere mennesker gjennom arbeidslivet.

Infrastruktur

Kritisk infrastruktur er den grunnleggende infrastrukturen som får samfunnet til å fungere, og inkluderer infrastruktur for energi, mobilitet, bank- og finanssystem, helsevesen, vannforsyning, samt digital infrastruktur. Fungerer ikke den kritiske infrastrukturen, fungerer ikke samfunnet.

I disse tider snakkes det globalt om forsyningsikkerhet knyttet til energi. Norge er et ressursrikt land og spiller en nøkkelrolle i det globale energimarkedet. Samtidig vil det også være behov for å sørge for vår nasjonale forsyningsikkerhet, og her spiller kraftkommunene i Norge en viktig rolle.

Samtidig ser vi at infrastrukturen i Norge i betydning av veikapasitet og framkommelighet er sårbar i enkelte kommuner. Dette fikk vi erfare i år gjennom «trebrusaken» som innebar at flere trebruer i Norge ble stengt over lengre tid som følge av en at en trebru kollapset på Tretten i Øyer kommune. Stenging av bruene fikk konsekvenser i form av at folk måtte kjøre lange omveier, og i enkelte tilfeller ikke kom seg på skole, arbeid, eller fikk bidratt til matforsyningen i Norge.

Kritisk infrastruktur er oppgaver som langt på vei tilfaller nasjonale myndigheter, men en stor del av infrastrukturen er også et

kommunalt anliggende. Det er også kommunene og deres innbyggere som først blir rammet og som mister muligheter, gjerne i form av reduserte inntekter, dersom infrastrukturen er for sårbar.

Stagflasjon gjør comeback

Mye tyder på at norsk økonomi kan være på vei mot stagflasjon, som er betyr at en har økonomisk stagnasjon samtidig som en har inflasjon. Svak økonomisk utvikling og høy inflasjon bidrar til å svekke norsk økonomi, og kan innebære liten reallønnsutvikling og redusert kjøpekraft. Dersom stagflasjonsscenarioet realiseres i årene som kommer, vil det bli betydelig vanskeligere å møte mange av utfordringene. Hvis Norge mister evnen til å skape økonomisk utvikling, vil det ikke finnes ressurser til å investere i klimatiltak eller infrastruktur, og det vil i verste fall gå ut over kommunenes tjenestetilbud til sine innbyggere. For å unngå et svært negativt scenario, bør forretningsforholdene være gode, og utdanningssystemet og arbeidsmarkedet må fungere godt for alle grupper. Selv om mange av disse områdene berøres av nasjonale reguleringer og tiltak, har også kommunene en viktig rolle å spille.

Kunnskapsgrunnlag

I forbindelse med byenes vekstfase under industrialiseringen på slutten av 1800-tallet oppsto det økonomiske motsetninger mellom by og land som på mange måter står ved lag i dag. Byer som vekstmotorer og en naturlig møteplass for kultur, handel og kunnskapsutveksling utgjør fortsatt et konkurransefortrinn. Andre utfordringer vi står overfor i dag er velferdsbehovene som følger av en aldrende befolkning. Andelen eldre har økt mest i distriktskommunene, og dermed har disse kommunene flere kostnader knyttet til tjenester til eldre. Om en tar med at en i distriktskommuner ofte har en mer spredt bosetting, har distriktskommunene en ekstra utfordring knyttet til tilbudet av tjenester til den aldrende befolkningen.

Det pågår en desentralisert sentralisering i flere regioner i Norge i dag, i betydning av at befolkningen flytter fra spebygde og sprettbygde steder til regionsentrum. Dette går på bekostning av utkantkommunene i regionen, men er kanskje nødvendig for at kommunene i en region til sammen skal kunne yte et godt nok tjenestetilbud til de eldre først og fremst, men også andre tilbud. Et annet trekk vi ser, er såkalt mikrourbanisering, hvor det settes i gang tiltak for å skape bymessighet og urbanitet i mindre tettsteder.

Vi ser trender mot demografiske endringer som følge av COVID-19 og økte muligheter for

fjernarbeid. En svak trend er at en del av befolkningen velger å bevege seg bort fra byen. Om trenden er permanent gjenstår å se. Ifølge SSB sin befolkningsstatistikk fra juli 2022 vil byene og områdene rundt fortsette å vokse, mens folketallet vil krympe i 40 prosent av kommunene fram mot 2050.

For å håndtere disse og andre utfordringer som kommunene står overfor, trenger vi kunnskap. Med objektive fakta tar denne rapporten derfor sikte på å skape et kunnskapsgrunnlag som kan inspirere og initiere konstruktive diskusjoner.

Datagrunnlag for robushetsindeksen

Denne rapporten henter statistikkdata i stor grad fra SSB. Alle dataseriene er hentet ut for siste tilgjengelige år. Noen tilpasninger har vært gjort som følge av kommunereformen, spesielt for dataserier som viser endring over tid. Etter mønster av den opprinnelige Regionernas Kamp fra WSP Sverige, ser vi på demografiske tall som folketall, befolkningsutvikling, flyttetall, og aldersfordeling i kommunene. Videre ser vi på sysselsettingsgrad og inntektssnittet i kommunen, og hvordan inntekten har utviklet seg. Vi ser også på andelen av kommunens befolkning med høyere utdanning, og grunnskolepoeng. Videre ser vi på andelen av kommunens ansatte i såkalte kunnskapsintensive

yrker, og vi ser på variasjonen i næringslivssammensetningen i den enkelte kommune. Til sist ser vi på noen indikatorer for bærekraft, herunder klimagassutslipp og utviklingen av disse over de siste årene, samt gjenvinningsgrad av husholdningsavfall i kommunen.

Til sammen gir disse indikatorene oss et bilde av robustheten i den enkelte kommune, som så sammenlignes med kommuner med lignende størrelse og forutsetninger andre steder i landet.

For det er viktig og riktig å sammenligne kommuner med like forutsetninger med hverandre, og ikke sette distriktskommuner opp mot storbyer i en lite hensiktsmessig eller rettfærdig vurdering. Denne rapporten har derfor delt landets 356 kommuner inn i grupper som søker å samle kommuner med lik befolkningsstørrelse og like forutsetninger for å møte utfordringer og dra nytte av muligheter. Gruppeinndelingen er gjennomført med utgangspunkt i den svenske versjonen av Regionenes kamp, som igjen er basert på kommunegruppeinndelingen fra Sveriges kommuner og regioner. Det er imidlertid gjort tilpasninger for å gjøre inndelingen relevant for norske forhold, ettersom Norge har lavere befolkningsandel og flere kommuner enn Sverige. Kommunegruppene tar utgangspunkt i

befolkningsstørrelse og pendlingsmønster rundt byene, de store arbeidsregionene. Den norske gruppeinndelingen har også en mer nyansert inndeling av relativt små kommuner enn den svenske, og det er etablert en egen gruppe for små kommuner med høye inntekter fra kraftproduksjon. Varslingen om ny grunnskattordning er ikke hensyntatt her.

Grenseverdier er satt slik at det skal være et relativt likt antall kommuner i hver gruppe, og det er lagt vekt på at gruppene skal bestå av kommuner som ligner hverandre på flere punkter. Det gir et bedre grunnlag for læring og kunnskapsoverføring mellom kommunene.

Materialet gir mulighet til å lage egne sammenligninger, kommune mot kommune, men kan også brukes til mer inngående vurderinger av en enkeltkommunes robusthet og tilpasningsdyktighet. Slike dybdeanalyser kan WSP lage for de som ønsker det. Dette er WSP Norges første versjon av Regionenes kamp, som vi tar sikte på å videreutvikle i årene som kommer.

Indikatorer for robusthet

TEMA	INDIKATOR
DEMOGRAFI	Befolkning Befolkningsvekst Befolkning yngre enn 55 år Netto innflytting
ARBEIDSMARKED	Sysselsetting Bransjebredde
UTDANNING	Grunnskolepoeng Høyere utdanning
ØKONOMI OG NÆRINGS LIV	Lønnsinntekt Endring lønnsinntekt KIBS-andel
BÆREKRAFT OG KLIMA	Klimagassutslipp Endring i klimagassutslipp Avfall til gjenvinning

Kommunegrupper

Hovedgruppe	Kommunegruppe	Kort definisjon	Antall
A. Storbyer og nærliggende pendlerkommuner	A1. Storby	Minst 140 000 innbyggere	4
	A2. Pendlerkommune nær storby	Minst 35 % pendlerandel til storbyen og kommuner nær storbyen	20
B. Større byer og nærliggende pendlerkommuner	B1. Større by	Minst 20 000 og mindre enn 140 000 innbyggere, med bystatus	41
	B2. Pendlerkommune nær større by	Minst 20 % pendlerandel til nærliggende større by	34
C. Småbyer og nærliggende pendlerkommuner	C1. Mindre by	Minst 5 000 og mindre enn 20 000 innbyggere, med bystatus	41
	C2. Pendlerkommune nær mindre by	Minst 10 % pendlerandel til nærliggende mindre by	30
D. Andre kommuner	D1. Mellomstor kommune uten bystatus	Minst 5 000 og mindre enn 30 000 innbyggere, uten bystatus	45
	D2. Mindre kommune	Minst 2 000 og mindre enn 5 000 innbyggere	43
	D3. Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	Mindre enn 2 000 innbyggere	35
	D4. Mindre kommune med besøksnæring	Mindre enn 10 000 innbyggere og minst 1000 kr i inntekt fra besøksnæring per person	25
	D5. Mindre kommune med kraftnæring	Mindre enn 5 000 innbyggere og minst 3000 kr i inntekt fra kraftnæring per person	38

Tabellen viser de ulike kommunegruppene og definisjonen på disse

Drivkrefter for regional utvikling

Analysen og ideen bak Regionenes kamp er basert på den økende betydningen av både regioner og kommuner som knutepunkter for økonomisk utvikling. Dette ble kontekstualisert i et begrep laget av økonom og nobelprisvinner Paul Krugman for litt over 30 år siden. "The New Economic Geography": Begrepet beskriver det moderne samfunnet preget av raske teknologiske fremskritt, mer kostnadseffektive måter å transportere mennesker og varer på og innovative kommunikasjonsløsninger som reduserer geografiske barrierer.

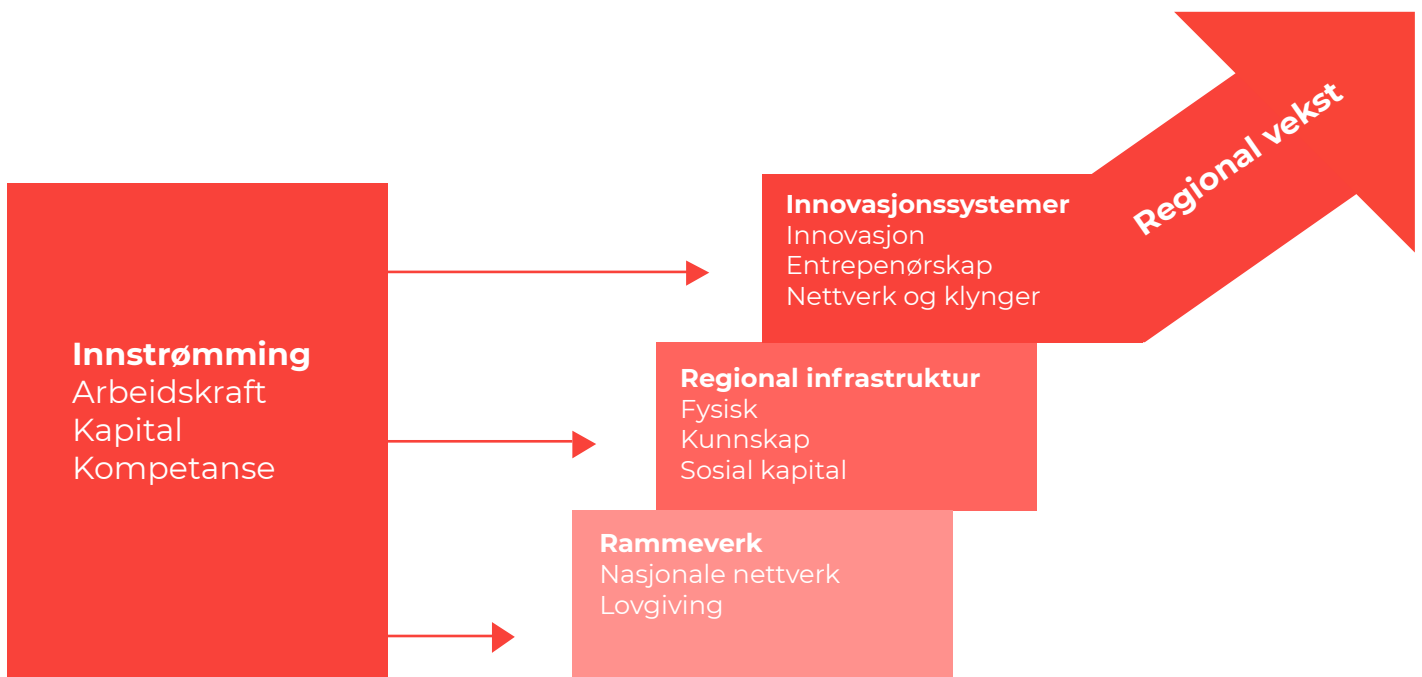
Sammen skaper det forutsetninger for å spre konkurransevnen til enkeltpersoner og bedrifter utover det lokale og har skapt en grenseløs konkurranse. Denne grenseløsheten har også skapt flyktige vekst drivere som kan bevege seg mellom forskjellige steder, til forskjellige tider. Råvarer og stedsbundne produksjonsfaktorer blir slik tilsidesatt til fordel for mobile faktorer som humankapital, kunnskapsoverføring og andre immaterielle produksjonsfaktorer. Derfor har de lokale og regionale forholdene for disse mobile produksjonsfaktorene en stor innvirkning for utviklingen.

Størrelsen på et potensielt marked og nærheten til andre aktører er også avgjørende faktorer som driver utviklingen framover. Betingelser for kunnskapsutveksling og tilgang

til nettverk favoriseres av en stor befolkning på et konsentrert geografisk nedslagsfelt. Det er verdt å nevne at råvarer og stedsbundne produksjonsfaktorer tross alt ikke er uviktige, og med overgangen til en mer klimasmart økonomi og mer sirkulært forbruk kan det på nytt spille en stadig viktigere rolle. Kraftkommuner er eksempel på dette. Turisme er et eksempel der en kan trekke på fordeler av globaliseringen og teknologiske fremskritt lokalt.

Bildet på neste side illustrerer pilarene i regional vekst; samspillet mellom tilstrømming av kompetanse og kapital, velfungerende regional infrastruktur, innovasjonsfremmende næringsklima og nasjonale rammer som stimulerer til utvikling. Regional utvikling, som mye annet, kan måles og forstås på flere forskjellige måter.

Nøkkeltall som utdanningsnivå, kommunestørrelse, befolkningsvekst, andel av befolkningen under 55 år og intensitet i sysselsettingen sier noe om regionenes framtidige forhold. Lønnsinntekt synliggjør arbeidsmarkedet og utviklingen av bedrifter, noe som indirekte sier noe om den finansielle styrken som finnes i en region. Omfanget av kunnskapsintensitet i næringslivet (KIBS) og industriens bredde er også to viktige determinanter for regional utvikling. I den videre rapporten vil disse og noen tilleggsfaktorer bli belyst og analysert.

REGIONENES KAMP

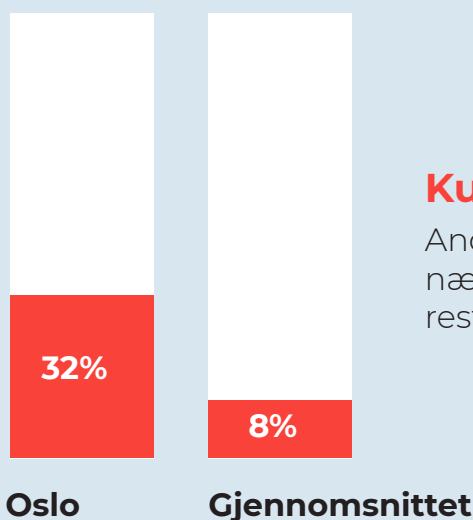
I KORTE TREKK

95 kommuner

har ikke hatt noe reduksjon, eller hatt en økning i klimagassutslippet sitt siden 2011

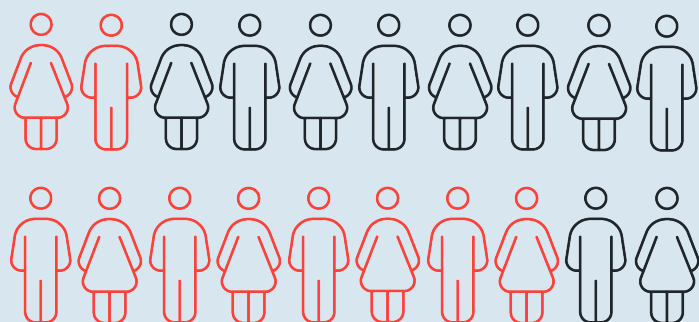
Landets kommuner rangert etter robushetsindeksen

1. plass Nordre Follo
178. plass Østre Toten
356. plass Værøy

Kunnskapsintensiv næringsliv

Andel sysselsatte i kunnskapsintensiv næringsliv i Oslo sammenlignet med resten av landet

Høyere utdanning

Værøy kommune har landets laveste andel med høyere utdanning.

2 av 10 har høyere utdanning.

Bærum kommune har landets høyeste andel.

8 av 10 har høyere utdanning.

BODØ

I gruppen "større byer" ligger Bodø på topp, med høy sysselsettingsgrad

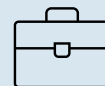

+8,7%

Utsira er kommunen med høyest inntektsendring fra 2020-2021 med +8,7

VÆRØY

BODØ

58%

Stor-Elvdal har lavest grad sysselsatte med 58%. De er også en av kommunene med høyest andel over 55 år.

STOR-ELVDAL

ØSTRE TOTEN

LØRENSKOG

NORDRE FOLLO

UTSIRA

+7,8%

Lørenskog har landets høyeste befolkningsendring med en økning på 7,8%

Hvordan står det til i norske kommuner?

I fortsettelsen av denne rapporten vil vi gjøre analyser av hvert tema og se på de ulike indikatorene og hvilken rolle de spiller for en kommunes evne til å sikre god utvikling for innbyggerne sine.

Deretter vil vi se nærmere på robusthetsindeksen og redegjøre for hvordan vi har poenggitt kommune-Norge basert på score per indikator.

Til slutt vil vi se nærmere på hvordan kommunene plasserer seg i forhold til hverandre utfra robusthetsindeksen.

Vi dykker ned i topp tre per kommunegruppe, ser på ti på topp-listene for utvalgte indikatorer og ser mot slutten av rapporten nærmere på geografi og forskjeller mellom landsdelene.

Demografiske utfordringer i mange kommuner

Befolkningsstørrelsen og -sammensetningen er to faktorer som har direkte innvirkning på en regions utvikling. Økonomisk vekst drives i stor grad av faktorer som entreprenørskap, innovasjon og et robust næringsliv. Alt dette avhenger av regionens innbyggere og muliggjøres av kunnskaps- og ideutveksling mellom dem. I denne prosessen er høy befolkningstetthet en betydelig fordel. Befolkningens sammensetning av unge og eldre skaper forutsetninger for, og gir et innblikk i, hvordan det framtidige arbeidsmarkedet kommer til å se ut og hvordan regionens framtid kan sikres.

Norges fire største byer, kommunegruppe A1, har fortsatt en vesentlig betydning for landets vekst og utvikling. Her finner vi en stor, ung og tett befolkning som til sammen utgjør en sterk og mangefasettert arbeidsstyrke. På den andre siden utgjør dette også et betalingsvillig konsumentmarked med relativt høye inntekter til disposisjon. Dette er derfor attraktive byer for bedrifter å lokalisere seg i eller nær. Slik lokkes nye og flere arbeidstakere til arbeidsmarkedet. Det skapes en positiv spiral der den ene faktoren driver den andre. Byene vokser imidlertid i lavere takt enn før. Avtagende vekst kan henge sammen med at de høye lønningene presser opp prisene i et boligmarked som allerede er presset på tilbudssiden. Et økende antall mennesker velger derfor å bosette seg i pendlingsavstand

til storbyen, noe man særlig ser i Oslo-regionen.

Denne utviklingen kan medføre at stadig flere innbyggere, men også bedrifter, velger å slå seg ned i en rimelig avstand utenfor storbyene. Kranskommunene rundt storbyene blir attraktive ettersom de fortsatt er innen rekkevidde for byenes arbeidsmarked og tilbud, samtidig som det er billigere og enklere både å finne bosted og bedriftslokaler her. Det er slett ikke overraskende at pendlerkommunene nær storbyene, kommunegruppe A2, er svært konkurransedyktige. Statistikken bekrefter dette ved at mange av disse kommunene både har en høy befolkningsvekst og høy netto innflytting. Dette kan komme til å forsterkes ytterligere av fjernarbeid og økt bruk av hjemmekontor etter koronapandemien. Et mindre stedbundet arbeidsmarked kan endre en rekke forutsetninger for byene våre.

Befolkningens aldersstruktur har stor betydning for kommunenes og regionenes framtidsutsikter. I kommuner med svært høy eldrendel vil kommuneøkonomien i framtiden etter hvert bli sterkt presset av økende kostnader og fallende inntekter fra mennesker i yrkesaktiv alder. Flyttemønsteret der de unge forlater kommunen for å søke utdanning og arbeid på større steder forsterker utfordringene. Felles for alle de

Kommunegruppe	Gjennomsnittlig befolkning 2022	Befolknings- endring 2020- 2022 (gj.snitt)	Befolkning yngre enn 55 år 2022			Netto innenriks flytting (snitt 2020-21)
			Gj.snitt	Maks	Min	
A1. Storby	335 488	1,3 %	76 %	78 %	74 %	-0,2 %
A2. Pendlerkommune nær storby	39 013	2,3 %	74 %	77 %	70 %	0,4 %
B1. Større by	40 957	1,0 %	69 %	77 %	65 %	0,1 %
B2. Pendlerkommune nær større by	8 155	0,9 %	67 %	77 %	54 %	0,2 %
C1. Mindre by	10 762	-0,5 %	66 %	75 %	60 %	-0,4 %
C2. Pendlerkommune nær mindre by	3 812	-1,1 %	64 %	75 %	55 %	-0,6 %
D1. Mellomstor kommune uten bystatus	10 466	0,8 %	67 %	76 %	59 %	0,0 %
D2. Mindre kommune	3 058	-1,1 %	63 %	71 %	55 %	-0,7 %
D3. Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	1 233	-2,5 %	59 %	72 %	51 %	-1,2 %
D4. Mindre kommune med besøksnæring	2 726	-1,6 %	62 %	75 %	56 %	-0,9 %
D5. Mindre kommune med kraftnæring	2 030	-1,5 %	62 %	72 %	53 %	-0,8 %
Alle kommuner	15 240	-0,4 %	65 %	78 %	51 %	-0,4 %

skandinaviske landene er at det skjer en dobbel sentralisering. Overordnet går flyttestrømmen inn mot hovedstadsområdet og de største byene, samtidig som det skjer en desentralisert sentralisering der man i distriktene flytter fra periferi og utkant inn mot småbyer og regionsentra. Til sammen betyr dette at forskjellene mellom by og utkant forsterkes, og det ser ikke ut til at urbaniseringen vil stoppe. For halvannet år siden kom Distriktsdemografiutvalget i Norge med sin rapport om distriktenes utfordringer som forteller at utviklingen går bare en vei – etter å ha stått imot ganske lenge, vil også de norske utkantene avfolkes på sikt. 5. juli 2022 la SSB fram sine siste regionale befolkningsframskrivninger som forteller samme historie. Byene og områdene rundt fortsetter å vokse mens folketallet vil krympe i 40 prosent av kommunene fram mot 2050. I dette bildet er det likevel flere

usikkerhetsfaktorer. Koronapandemien har akselerert omleggingen til et arbeidsliv hvor kunnskapsarbeidere kan jobbe desentralt, fra hjemmekontor. Muligheten for slike arbeidsordninger legger til rette for at flere kan bo og jobbe i distriktene, men rapportere til hovedkontor i større byer. For øyeblikket ser det imidlertid ut til at denne virkningen har vært kortvarig og forbigående. Ifølge SSB er det ikke noe som tyder på at relokalisering i kjølvannet av koronapandemien har gitt varige effekter. Men det finnes også alternative ruter for distriktene. Enkelte steder gir tilgang til billig kraft også nye industrimuligheter i mindre sentrale deler av landet som kan medføre utbygginger og nye arbeidsplasser som kan slå kraftig ut på befolknings- og sysselsettingstall i enkeltkommuner. I tillegg må man ikke undervurdere andre muligheter som kan vokse fram for distriktene. Fremtiden er ikke avgjort enda.

Variasjoner i arbeidsmarkedet

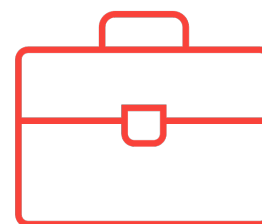
Vi er for tiden inne i et arbeidsmarked med høy sysselsetting, som riktignok er forventet å avta noe framover.

Høy anskaffelsesintensitet betyr at det er godt samsvar mellom tilbud og etterspørsel av arbeidskraft i en kommune, og lav anskaffelsesintensitet betyr dermed at kompetansen som tilbys ikke samsvarer med tilbudet av arbeidsplasser. Et større arbeidsmarked har en tendens til å bety en større variasjon og gjennom det større muligheter til å sette sammen jobber og arbeidstakere. Oversikten på neste side viser at bransjebredden er størst i byene, og at variasjonen i bransjebredden i de ulike kommunegruppene er store.

Tilgjengelighet, geografisk plassering og pendlingsmuligheter til større arbeidsmarkeder påvirker vanligvis

sysselsettingsintensiteten i en kommune positivt. Dette ser en også delvis er resultatet i Norge. Det er imidlertid ikke det hele bildet. Sysselsettingsnivået i Norge er for tiden høyt i mange kommuner, fra storbyene til småkommunene i utkantene. I snitt har alle kommunegruppene en sysselsettingsandel av befolkningen mellom 15 og 74 år på mellom 66 og 70 prosent.

De kommunegruppene med høyest sysselsettingsnivå er kommunegruppe A2 -Pendlergruppe nær en storby, og D5 Mindre kommune med kraftnæring. I mindre kommuner med kraftnæring er tallet helt oppe i 77 prosent. For å være konsistent med det øvrige tallmaterialet har vi brukt sysselsettingstall fra 2021, men som vi vet fra de ferskeste arbeidsmarkedstallene har disse tallene heller ikke blitt dårligere i løpet av 2022.

Kommunegruppe	Andel sysselsatte i 2021 (av befolkning 15-74 år)		
	Gjennomsnitt	Maks	Min
A1. Storby	69 %	71 %	69 %
A2. Pendlerkommune nær storby	70 %	74 %	67 %
B1. Større by	66 %	75 %	60 %
B2. Pendlerkommune nær større by	67 %	73 %	60 %
C1. Mindre by	67 %	73 %	59 %
C2. Pendlerkommune nær mindre by	67 %	76 %	58 %
D1. Mellomstor kommune uten bystatus	68 %	74 %	59 %
D2. Mindre kommune	67 %	74 %	58 %
D3. Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	66 %	74 %	61 %
D4. Mindre kommune med besøksnæring	68 %	75 %	59 %
D5. Mindre kommune med kraftnæring	70 %	77 %	60 %
Alle kommuner	68 %	77 %	58 %

Kommunegruppe	Bransje- bredde 2021
A1. Storby	88 %
A2. Pendlerkommune nær storby	55 %
B1. Større by	67 %
B2. Pendlerkommune nær større by	33 %
C1. Mindre by	49 %
C2. Pendlerkommune nær mindre by	26 %
D1. Mellomstor kommune uten bystatus	42 %
D2. Mindre kommune	28 %
D3. Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	17 %
D4. Mindre kommune med besøksnæring	27 %
D5. Mindre kommune med kraftnæring	23 %
Alle kommuner	37 %

Utdanningsnivået varierer

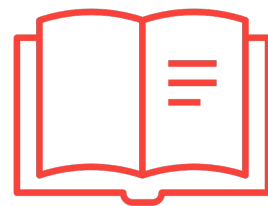
Kunnskap og utdanning er en sentral del av kunnskapsøkonomien, og skole og utdanning utgjør en sentral del av unges liv, og spiller en viktig rolle i samfunnsutviklingen.

Grunnskolepoeng er en samlet poengsum beregnet ut fra alle standpunkt- og eksamenskarakterene på vitnemålet, og danner grunnlag for opptak til videregående skole. Ser en på oversikten over gjennomsnittlige grunnskolepoeng blant alle kommunegruppene, er det liten variasjon mellom kommunegruppene. Dette indikerer at det ikke er noen grunn til å anta at mindre kommuner leverer et dårligere opplæringstilbud enn større kommuner. Når

en ser på andelen med høyere utdanning bør en trekke inn vurderinger av både tilbud og etterspørsel. Andelen høyere utdanning ser ut til å stige med graden av urbanisering.

Utdanningsinstitusjoner er i stor grad plassert i by-kommuner, og det er også her de fleste av arbeidsplassene som stiller krav om høyere utdanning er plassert. Samtidig kommer elementer som sosiale rollemodeller og nabolageffekter inn, som er basert på teorier om at sosiale relasjoner i oppveksten og oppveksted påvirker livsmuligheter og valg videre i livet, deriblant valg av utdanning og muligheter i arbeidslivet.

Kommunegruppe	Gjennomsnitt grunnskolepoeng 2018-2021	Andel med høyere utdanning 2021 (25-67 år)		
		Gjennomsnitt	Maks	Min
A1. Storby	44	67 %	72 %	63 %
A2. Pendlerkommune nær storby	43	50 %	79 %	36 %
B1. Større by	42	48 %	66 %	35 %
B2. Pendlerkommune nær større by	42	39 %	59 %	29 %
C1. Mindre by	42	41 %	59 %	33 %
C2. Pendlerkommune nær mindre by	42	35 %	44 %	27 %
D1. Mellomstor kommune uten bystatus	42	40 %	68 %	29 %
D2. Mindre kommune	42	37 %	51 %	25 %
D3. Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	43	36 %	51 %	22 %
D4. Mindre kommune med besøksnæring	42	36 %	47 %	22 %
D5. Mindre kommune med kraftnæring	43	38 %	49 %	25 %
Alle kommuner	42	40 %	79 %	22 %

Konkurransefortrinn i en voksende kunnskapsøkonomi

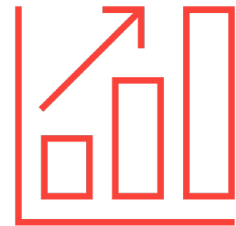
Som tidligere nevnt er kunnskap en avgjørende drivkraft for næringslivets konkurranseevne globalt og nasjonalt. Norge har, som mange andre land, gjennomgått en strukturell transformasjon med en dreining mot en kunnskapsøkonomi med en økt andel kunnskapsintensive bedrifter. I denne kunnskapsøkonomien blir byer og storbykommuners egenskaper til konkurransefortrinn foran distriktskommuner. Kunnskap gjennom utdanning i en kommune har høy sammenheng med andelen kunnskapsintensive bedrifter og lønnsinntekt i kommunen. Dette vises også blant utdanningsnivået i de ulike kommunegruppene i redegjørt for under forrige tema - utdanning.

For å måle andelen kunnskapsintensive aktiviteter brukes begrepet KIBS (Knowledge Intense Business Services/Sectors) som indikator, som viser hvor stor andel av befolkningen som er sysselsatt i denne typen kunnskapsintensive tjenester.

En høy andel KIBS-bedrifter betyr høy kunnskapsgrad i kommunegruppen, noe som er et konkurransefortrinn i den voksende kunnskapsøkonomien. Forskjellen mellom by og land kan delvis forklares med forholdet mellom utdanningsnivåene som råder mellom kommunetypene. Når en ser tall på

utdanningsnivå, KIBS og lønnsnivå ser man at det er en sterk korrelasjon mellom disse faktorene.

Næringslivet i en kommune nyter godt av et godt næringsklima. Bransjebredde er et mål på en velstående og mangfoldig forretningsstruktur. Det betyr diversifisering i næringslivet og arbeidsmarkedet. Hvis flere næringer er representert i kommunen, betyr det flere fordeler. På den ene siden forenkler det koblingen mellom innbyggere og jobbmuligheter, og når det finnes en rekke jobber, er det også større sjanse for sysselsetting for innbyggerne. En høy bransjebredde betyr også at en er mer robust mot økonomiske svingninger, da ulike bransjer er ulikt følsomme på forskjellige tidspunkter. I en kommune som er avhengig av en bransje eller en stor arbeidsgiver, blir en stor del av kommunens sysselsetting direkte avhengig av gode prestasjoner/resultater i bransjen eller av selskapet som er representert. Dette kan bidra til at en kommune er mindre tilpasningsdyktig for endringer innenfor økonomi og næringsliv. Flere av kraftkommunene i Norge har høy grad av sysselsetting, men lav bransjebredde. Dette kan indikere at dagens arbeidmarked er godt, men at det kan være mindre framtidssikkert i form av at arbeidsmarkedet ikke er robust nok til å kunne tilpasse seg en avvikling eller nedjustering av arbeidsplasser i kraftnæringen.

Bykommunene har høyest grad av bredde i arbeidsplasser og -bransjer. Kommunegruppe A2 Pendlerkommuner nær storby har også en høy bransjebredde, mens Kommunegruppe B2 Pendlerkommuner nær større by har en betydelig lavere bransjebredde, og er mer på nivå med mindre kommuner. Dette indikerer at denne kommunegruppen ikke er like robuste innenfor økonomi og arbeidsliv, men lener seg på større byer og deres utvikling.

Den økonomiske situasjonen i en kommune kan også beskrives med lønnsnivå. Velstandsutviklingen kan beskrives ved en endring i lønnsinntekt, der positiv utvikling preges av en positiv utvikling og økning i lønnsinntekt. Høye inntekter per innbygger kan representere høy sysselsetting og/eller høy produktivitet, begge indikerer at lønssummene i kommunen er relativt høye. I

Regionenes kamp beregner vi gjennomsnittlig lønnsinntekt i kommunen, som sikkert kan romme store kommunale inntektsforskjeller. Gjennomsnittsverdien indikerer imidlertid skattekraften til innbyggerne og den felles økonomiske situasjonen og formueutviklingen i kommunen. Kommunegruppe A1 Storby er gruppen med både høyest gjennomsnittsinntekt og sterkest lønnsvekst det siste året (2020-2021).

En forklaring på de høye inntektene er den høye andelen med høyere utdanning, der det er en klar sammenheng mellom utdanning og inntektsnivå. Dette kan også forklares og suppleres med andre indikatorer, som høy andel KIBS-selskaper og bransjebredde. Dette gir en indikasjon på kommunegruppens robusthet og tilpassevner for fremtidige endringer innenfor økonomi og næringsliv.

Kommunegruppe	Lønnsinntekt per person per måned 2021			Endring i lønnsinntekt 2020-2021	Bransjebredde 2021	Ansatte i KIBS 2021
	Median	Maks	Min			
A1. Storby	48 485	49 900	47 250	4,1 %	88 %	24 %
A2. Pendlerkommune nær storby	47 055	55 160	44 500	3,9 %	55 %	12 %
B1. Større by	44 990	48 350	43 080	3,8 %	67 %	12 %
B2. Pendlerkommune nær større by	43 810	48 080	41 770	3,8 %	33 %	7 %
C1. Mindre by	44 200	49 730	41 070	3,8 %	49 %	9 %
C2. Pendlerkommune nær mindre by	43 705	46 210	40 380	3,8 %	26 %	7 %
D1. Mellomstor kommune uten bystatus	43 870	47 990	41 410	4,0 %	42 %	8 %
D2. Mindre kommune	43 550	46 030	40 000	3,7 %	28 %	8 %
D3. Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	43 210	50 830	38 270	3,6 %	17 %	5 %
D4. Mindre kommune med besøksnæring	41 670	44 920	39 850	3,8 %	27 %	7 %
D5. Mindre kommune med kraftnæring	43 490	47 040	39 890	3,8 %	23 %	8 %
Alle kommuner	43 885	55 160	38 270	3,8 %	37 %	9 %

Bærekraft og klima

Bærekraft har de siste årene blitt mer og mer aktuelt i både næringsliv, politikk og i samfunnet generelt. Det er også et stort fokus på det norske klimaregnskapet som helhet, med store offentlige og private prosjekter i førersetet.

Det har vært lite fokus på norske kommuner, har det gitt dem en mulighet til å gjemme seg bort fra klimadebatten?

Tre indikatorer på bærekraft
Basert på data fra Miljødirektoratet og SSB har vi valgt ut tre indikatorer for å måle arbeid rettet mot klimapåvirkningene i kommunene. De er klimagassutslipp 2020 (tonn CO₂-ekvivalent per innbygger), endring i klimagassutslipp 2011-2020 (tonn CO₂-ekvivalent per innbygger) og husholdningsavfall til gjenvinning.

Naturlig nok scorer de største byene og sentrale pendlerkommuner best på klimagassutslipp per innbygger. Mye tung industri har blitt flyttet ut av byene og ut i distriktene.

En høy andel kunnskapsintensivt næringsliv slår også godt ut om vi måler klimagassutslipp. I kommuner med høy befolkning er det gjerne også et bedre kollektivtilbud, som igjen kan gi et lavere utslipp fra veitrafikk per person.

På klimagasstoppen er det kommuner med få innbyggere som scorer best. Av de 10 kommunene med høyest klimagassutslipp per innbygger er det bare én med mer enn 10 000 innbyggere. I tillegg til å ha få innbyggere er dette gjerne også kommuner med mye industri. Et eksempel er Sørfold kommune som ligger helt i topp på klimagassutslipp. Kommunen har hele 80 prosent høyere utslipp enn Aure kommune som ligger som nummer to. Sørfold med i underkant av 1900 innbyggere huser blant annet et av Europas største smelteverk. Smelteverket har nå installert nye renseanlegg som vil redusere kommunens klimautslipp drastisk.

Det er totalt 95 kommuner som enten har økt eller ikke hatt endringer i klimautslippet siden 2011. I mange av disse kommunene er det små endringer, men på topp har vi Gulen kommune med 99 prosent økning i klimagassutslipp, etterfulgt av Fitjar kommune med 69 prosent, Austevoll kommune med 66 prosent, og Hareid kommune med 57 prosent økning.

Samtidig er det 261 kommuner som har klart å redusere klimagassutslippet sitt siden 2011. Av disse har 150 kommuner redusert klimagassutslippet med mer enn 10 prosent. Igjen er det en stor andel små kommuner, men også større kommuner slik som Asker, Ullensaker, Moss og Bærum, som er blant de 15 kommunene med høyest reduksjon i

klimagassutslipp.

Det er de aller minste kommunene samt de største byene som scorer lavest på husholdningsavfall til gjenvinning. Grunnet en økning i avfallsmengden må ifølge Avfall Norge 72 prosent av det kommunale avfallet ombrukes eller gjenvinnes dersom vi skal nå EU-målene Norge har forpliktet seg til. I dag ligger de aller beste kommunene på opp mot 67 prosent, men 154 kommuner har en resirkuleringsgrad på under 40 prosent.

Flere kommuner jobber godt med miljø og bærekraft. Men alt i alt er det tydelig at om vi skal nå målene vi har forpliktet oss til på reduksjon av klimagassutslipp og resirkuleringsgrad må flere norske kommuner øke innsatsen.

Kommunegruppe	Klimagassutslipp 2020 (tonn CO ₂ -ekv./pers.)			Endring i klimagassutslipp 2011- 2020 (tonn CO ₂ -ekv./person)			Husholdnings- avfall til gjenvinning
	Gj.snitt	Maks	Min	Gj.snitt	Maks	Min	
A1. Storby	2	3	2	-20 %	-14 %	-25 %	35 %
A2. Pendlerkommune nær storby	4	9	1	-11 %	+31 %	-43 %	43 %
B1. Større by	6	58	2	-11 %	+24 %	-36 %	48 %
B2. Pendlerkommune nær større by	11	95	2	-10 %	+29 %	-61 %	46 %
C1. Mindre by	10	71	2	-9 %	+24 %	-54 %	41 %
C2. Pendlerkommune nær mindre by	12	48	2	+0 %	+69 %	-25 %	40 %
D1. Mellomstor kommune uten bystatus	14	95	3	-4 %	+66 %	-39 %	40 %
D2. Mindre kommune	13	97	3	-4 %	+99 %	-25 %	36 %
D3. Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	21	78	5	-7 %	+32 %	-28 %	38 %
D4. Mindre kommune med besøksnæring	11	25	5	-9 %	+24 %	-35 %	36 %
D5. Mindre kommune med kraftnæring	18	180	4	-2 %	+14 %	-24 %	41 %
Alle kommuner	12	180	1	-7 %	+99 %	-61 %	41 %

Robusthetsindeks

Robusthetsindeksen som WSP har utviklet er en sammenfatning av 14 indikatorer som tar sikte på å vise et overordnet bilde av kommunenes robusthet og tilpasningsevne. Indeksen beregnes slik at for hver indikator får de beste ti prosent en score på 10, de neste ti prosent får en score på 9, osv. For hver kommune summeres så alle scorene, slik at man får en samlet indeks. Den høyeste scoren en kommune kan få er dermed 140, dersom man får 10 i alle kategorier, og den laveste mulige scoren er 14. Tabellen her viser et utdrag av hele rangeringen, med kommunene på topp, i midten og på bunnen trukket fram.

Denne rangeringen viser noen spennende forhold. Blant annet ser vi at det er pendlerkommuner rundt en storby som dominerer på topp, og at dette er pendlerkommuner rundt Oslo. Mange pendler-kommuner rundt Stavanger, samt noen av pendlerkommunene rundt Bergen og Trondheim gjør det også svært godt på denne indeksen, men her er bildet mer variert.

De kommunene som kan forventes å møte de største utfordringene i årene som kommer er de vi finner nederst i rangeringen. Her finner vi utelukkende kommuner fra

kommunegruppene D3 og D4. Samtlige kommuner har færre enn 2 000 innbyggere og er geografisk plassert i Trøndelag, Nordland, Troms og Finnmark. Dette kan være et utgangspunkt for å studere disse kommunene både hver for seg - men også i fellesskap, da de har flere egenskaper og kvaliteter til felles.

Lier skiller seg ut i toppen som representant fra en annen kommunegruppe, som sier noe om at det finnes robuste og tilpasningsdyktige kommuner også i andre kommunegrupper enn A2. For Liers tilfelle kan det si noe om utviklingen som pågår i kommunen, og at dette er en av de mest framtidssikre kommunene i Norge, slik bildet ser ut i år. Det er også verdt å merke seg at går man utover topp 5 er hele fem kommunegrupper representert. Dette indikerer at utover å se på kommunegrupper bør en også studere kommune for kommune. Enkelte kommuner kan være både mer eller mindre robuste og tilpasningsdyktige enn det plasseringen i kommunegruppen gir et bilde av. På nettsiden er det lagt opp til at man kan sjekke hver enkelt kommune og se hvor rustet de er for endringer framover innenfor årets 14 indikatorer innenfor temaene demografi, arbeidsmarked, utdanning, økonomi og næringsliv og bærekraft og klima.

Plassering	Navn	Robusthetsindeks	Gruppe
1	Nordre Follo	131	A2
2	Bærum	129	A2
2	Asker	129	A2
3	Lier	127	D1
4	Lillestrøm	124	A2
5	Nesodden	123	A2
5	Oslo	123	A1
6	Nittedal	122	A2
6	Trondheim	122	A1
7	Vestby	119	D1
7	Frogn	119	C1
7	Færder	119	B2
7	Bodø	119	B1
48	Østre Toten	76	B2
48	Suldal	76	D5
48	Kvam	76	D1
48	Osterøy	76	D1
48	Oppdal	76	D1
49	Nord-Aurdal	75	C1
49	Drangedal	75	C2
49	Hjelmeland	75	D5
49	Rauma	75	C1
49	Steinkjer	75	B1
49	Meløy	75	D1
80	Dyrøy	43	D3
80	Berlevåg	43	D4
81	Namsskogan	41	D5
81	Vega	41	D3
82	Moskenes	38	D4
83	Gratangen	37	D3
84	Gamvik	35	D4
85	Måsøy	32	D3
85	Lebesby	32	D3
86	Osen	31	D3
87	Værøy	28	D3

TI PÅ TOPP

Her presenteres topplistene for et utvalg av indikatorene som inngår i Regionenes kamp. Det er mye kommunene kan lære av hverandre, til tross for ulike forutsetninger, og det er spennende å se hvem som lykkes best på de ulike områdene.

Vi ser at det er mange relativt små distriktskommuner blant kommunene med høyest sysselsettingsandel, men det gjelder langt fra alle små distriktskommuner – hva er vinnernes hemmelighet? Mange av de største byene har høy KIBS-andel, og det er nok mye å lære av disse. Men for mindre byer er kanskje Porsgrunn og Tønsberg i større grad et eksempel til etterfølgelse? Hva gjør Vestfoldkommunene og deres renovasjonsselskap for å realisere så høy gjenvinningsandel for husholdningsavfallet?

Denne rapporten forsøker å svare ut noen slike problemstillinger, og å legge grunnlaget for videre spørsmål og læring på tvers av Norges mange kommuner.

Befolkningsendring 2020-2022

1	Lørenskog	8 %
2	Nannestad	7 %
3	Vestnes	6 %
4	Eidsvoll	5 %
5	Hemsedal	5 %
6	Ullensaker	5 %
7	Holmestrand	4 %
8	Vestby	4 %
9	Lillestrøm	4 %
10	Fjaler	4 %

Andel med høyere utdanning

1	Bærum	79 %
2	Oslo	72 %
3	Nesodden	69 %
4	Ås	68 %
5	Asker	68 %
6	Trondheim	67 %
7	Lillehammer	66 %
8	Volda	66 %
9	Bergen	64 %
10	Hamar	63 %

Endring klimagassutslipp 2011-2020

1	Aukra	-61 %
2	Sør-Varanger	-54 %
3	Asker	-43 %
4	Alver	-39 %
5	Tysvær	-38 %
6	Færder	-38 %
7	Moss	-36 %
8	Hvaler	-35 %
9	Vardø	-35 %
10	Nesodden	-35 %

Andel sysselsatte

1	Åseral	77 %
2	Sirdal	77 %
3	Hægebostad	76 %
4	Bykle	76 %
5	Bjerkreim	76 %
6	Hemsedal	75 %
7	Øystre Slidre	75 %
8	Sunnfjord	75 %
9	Alvdal	74 %
10	Vik og Bardu	74 %

Andel KIBS-sysselsatte

1	Bærum	35 %
2	Oslo	32 %
3	Modalen	24 %
4	Raarvihke - Røyrvik	23 %
5	Trondheim	23 %
6	Bergen	20 %
7	Stavanger	20 %
8	Porsgrunn	17 %
9	Tønsberg	17 %
10	Sandnes	17 %

Andel avfall til gjenvinning

1	Tønsberg	67 %
2	Horten	67 %
3	Larvik	67 %
4	Holmestrand	67 %
5	Færder	67 %
6	Herøy (Møre og Romsdal)	67 %
7	Ulstein	67 %
8	Sande	67 %
9	Hareid	67 %
10	Elverum	64 %

Topp 3 per kommune grupper

Det er svært jevnt i toppsjiktet mellom de fire storbyene (A1) i Norge, med Oslo på topp og Bergen nederst, men kun med 7 poeng mellom øverste og nederste. Oslo og Stavanger scorer jevnt over høyt på alle indekser, men begge scorer middels på innflytting og gjenvinning av husholdningsavfall. Netto innflytting 2020-2021 er i stor grad preget av flyttetrenden ut av storbyene under koronapandemien, og kun Trondheim scorer høyt på denne indikatoren. Det er imidlertid usikkert om denne trenden vil fortsette når samfunnet fungerer mer som vanlig igjen, selv om økt bruk av hjemmekontor trolig vil vedvare. Bergen og Trondheim scorer lavt på gjenvinning av husholdningsavfall og middels på endring i lønnsinntekt. Til sammen bidrar disse forskjellene til å spre feltet noe for de fire store byene.

Pendlerkommunene nær storbyene (A2) er den gruppen som scorer høyest, og kan samlet sett ansees som vinnerne blant kommune gruppene, i betydning av å være den kommune gruppen som er mest framtidssikker. De store forstadskommunene rundt Oslo er mest framtidssikre, med Nordre Follo rett foran Bærum og Asker.

I gruppen større byer (B1) ligger Bodø på topp, med Hamar og Tønsberg på delt andreplass. Bodø scorer middels på netto innflytting, og innenfor denne indikatoren ser man et tydeligere regionalt mønster, der byer på Øst- og Sørlandet ofte har høyere innflyttingsrate enn byer andre steder i landet. Bodø scorer høyt på sysselsettingsgrad, som helt klart er

indikatoren med størst variasjon for denne gruppen.

Topp tre i denne gruppen ligger rett over de to største byene i denne gruppen, Drammen og Kristiansand, forskjellene er små. Drammen og Kristiansand scorer jevnt over ganske likt som vinnerne i gruppen, men gjør det litt dårligere på grunnskolepoeng, og har sammen med Hamar lav sysselsettingsgrad sammenlignet med de to på topp. For Hamar og Drammen sin del kan årsaken være at de ligger begge nærme Oslo og arbeidsmarkedet der.

For pendlerkommunene nær de større byene (B2), ser vi at et par av disse, Færder og Lillesand, har høy pendlerandel til henholdsvis Tønsberg og Kristiansand, som også ligger høyt på robusthetsindeksen i gruppen større byer. Hole og Giske har høy pendlerandel til bykommunene Ringerike og Ålesund, som også har en score over 100. Disse fire kommunene har gode resultater på utdanning, bærekraft og lønn, men viser større variasjon i sysselsetting, der Færder scorer lavt og Giske får topp score. Innenfor næringsliv så ser vi imidlertid at Færder har større bransjebredde og høyere andel ansatte innenfor KIBS-næringer enn de fleste andre kommuner i gruppen B2.

I gruppen mindre byer (C1) er det stor spredning i toppen, med Frogn som skiller seg ut som den mest framtidssikre kommunen i gruppen. En viktig del av forklaringen for dette er at Drøbak i Frogn er en liten by i pendlingsområdet rundt Oslo, og således drar nytte av tilgangen til et stort og variert arbeidsmarked, med høye lønninger,

og høy innflytting de siste par årene. Bryne er bysentrum i Time kommune, og arbeidsmarkedet er preget av pendling til Klepp og innover mot Stavanger-Sandnes, men også mer lokal industri og landbruk. Ulstein, med bysentrum Ulsteinvik er derimot en mindre kommune med lav pendlerandel og mindre sentral beliggenhet. Kommunen har allikevel stor bransjebredde, høy KIBS-andel og høyt lønnsnivå, hvor den maritime industrien som er etablert i kommunen er en viktig forklaringsfaktor.

Blant pendlingskommuner nær mindre byer (C2) ser vi at Bømlo, Hå og Flatanger ligger i toppsjiktet. Av disse har Bømlo og Hå større befolkning enn de andre kommunene i denne gruppen, og har en yngre befolkning enn del fleste andre kommunene. For øvrige indikatorer er bildet i denne gruppen svært variert. At Flatanger, med 1 100 innbyggere ligger i teten skyldes høy sysselsettingsgrad og økning i lønnsinntekter, samt høy KIBS-andel, som nok er knyttet til kommunens satsing på havbruk og turisme.

Gruppe D1 består av mellomstore kommuner uten bystatus og lavere pendlingsandeler enn i pendlerkategoriene. Dette er en variert gruppe, og vi ser at store kommuner i det ytre pendlingsområdet rundt Oslo, som Lier, Vestby og Ås peker seg ut som de mest framtidssikre.

Blant mindre kommuner med kraftnæring (D5) ser vi at høy sysselsettingsgrad, høy andel befolkning med høyere utdanning og en høyere andel av befolkningen under 55 år bidrar til

å skille de som scorer høyt fra de som scorer lavt. Vinje utmerker seg i tillegg med høy befolkningsvekst.

Høy innflytting til Hemsedal, Evje og Hornnes bidrar til at de er de mest framtidssikre i gruppen mindre kommuner med besøksnæring (D4). Dette må ses i lys av koronapandemien, og det er usikkert om dette er en trend som vil vare. Kommunene på topp i denne gruppen gjør det også godt på grunnskolepoeng, men som følge av at de har få avgangselever per år, må skoleresultater tolkes med en viss varsomhet for kommuner med få innbyggere.

For mindre kommuner med 2000-5000 innbyggere (D2) har topp tre til felles at de har gode utdanningsresultater og høy andel av befolkningen med høyere utdanning. Økte lønninger og gode klimaresultater bidrar også. For Fjaler og Kviteseid bidrar også høy KIBS-andel og høy lønnsvekst til framtidssikringen.

For kommunene med under 2000 innbyggere (D3) ligger Tolga på topp, blant annet som følge av høy score på utdanning, men også økende lønninger, høy sysselsettingsgrad og høy KIBS-andel, noe som er imponerende for en liten landbrukskommune uten nærhet til større befolkningsentra.

Som øykommuner er Herøy og Kvitsøy mer typiske for gruppe D3, og disse utmerker seg ved høy befolkningsvekst og relativt høye lønninger.

Topp 3 per kommunegruppe

**Tabellen på motsatt side
oppsummerer topp 3 per
kommunegruppe, hvor kommuner
med samme forutsetning er
plassert i samme gruppe.**

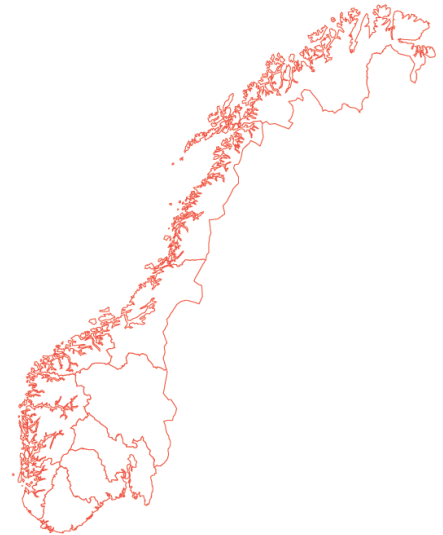
Kommunegruppe	Rang	Kommune	Rob.-indeks
A1 - Storby	1	Oslo	123
	2	Trondheim	122
	3	Stavanger	118
A2 - Pendlerkommune nær storby	1	Nordre Follo	131
	2	Bærum	129
	2	Asker	129
B1 - Større by	1	Bodø	119
	2	Hamar	118
	2	Tønsberg	118
B2 - Pendlerkommune nær større by	1	Færder	119
	2	Hole	112
	3	Lillesand	107
	3	Giske	107
C1 - Mindre by	1	Frogn	119
	2	Time	105
	3	Ulstein	104
C2 - Pendlerkommune nær mindre by	1	Bømlo	85
	2	Hå	79
	3	Flatanger	78
D1 - Mellomstor kommune uten bystatus	1	Lier	127
	2	Vestby	119
	3	Ås	118
D2 - Mindre kommune	1	Kviteseid	95
	2	Fjaler	89
	3	Guovdageaidnu - Kautokeino	88
D3 - Mindre kommune (under 2000 innbyggere)	1	Tolga	79
	2	Herøy (Nordland)	73
	3	Kvitsøy	70
D4 - Mindre kommune med besøksnæring	1	Hemsedal	90
	1	Evje og Hornnes	90
	3	Trysil	81
D5 - Mindre kommune med kraftnæring	1	Vinje	84
	2	Aurland	81
	3	Sirdal	80
	3	Eidfjord	80

Store forskjeller mellom landsdeler

I Norge blir regionalpolitikk fort distriktspolitikk. Distriktspolitikken er en kontinuerlig prosess, og vi er fortsatt ikke ferdige med å omtegne kommune- og fylkeskartet etter siste regionreform, med påfølgende omkamper. Vi ønsker i denne rapporten ikke å kaste oss inn i den politiske debatten rundt disse endringene, og i denne rapporten mener vi heller ikke så mye om fornuftige organisatoriske nivåer. Men vi håper informasjonen kan være et nyttig tilskudd til ordsiftet.

En sammenligning på tvers av landsdeler viser at gjennomsnittlig robusthet i hver landsdel er ulik, og faller med avstand fra de mer tettbefolkede og kystnære befolkningssentrene på Øst-, Sør- og Vestlandet. Dette henger nok sammen med befolkningstetthet og de forutsetningene dette gir for arbeidsmarkedet og næringsvirksomhet. Samtidig så ser vi at alle landsdeler har kommuner som scorer svært høyt på robusthetsindeksen, og landsdel kan dermed ikke vurderes som et hinder mot å utvikle solide kommuner og regioner med gode vekstvilkår. Et større fall i minimumsverdier og tydelig forflytning av gjennomsnittlig robusthetsindeks nedover, viser imidlertid at utfordringene er større i mer nordlige og spredtbygde landsdeler.

For å utforske og belyse sammenfallet mellom sentralitet og robusthet, er robusthetsresultatene også vurdert i hennhold til SSBs sentralitetsindeks. Sentralitetsindeksen tar utgangspunkt i hvor mange arbeidsplasser og servicefunksjoner som er tilgjengelige for befolkningen, vektet slik at arbeidsplasser og servicefunksjoner som ligger nært bostedet teller mer. Avstanden måles i reisetid, og fanger derfor opp både geografisk avstand og tungvint reisevei.

Robusthetsindeks etter landsdel	Gj.snitt	Maks	Min	Antall
1 Oslo og Viken	96	131	55	52
2 Innlandet	71	118	48	46
3 Agder og Sør-Østlandet	84	119	45	48
4 Vestlandet	81	118	50	92
5 Trøndelag	73	122	31	38
6 Nord-Norge	63	119	28	80
Alle kommuner	77	131	28	356

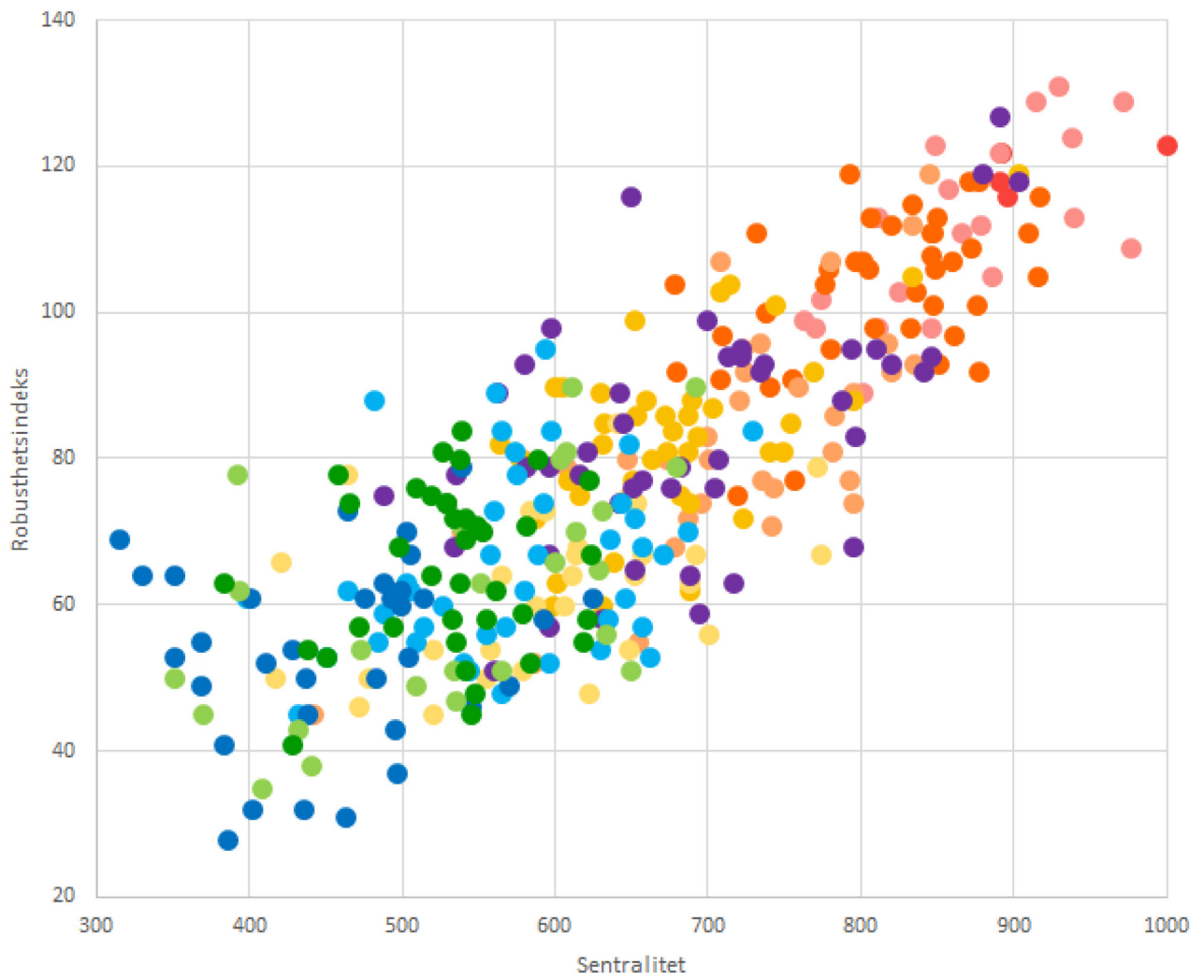
Robusthetsindeks etter sentralitet	Gj.snitt	Maks	Min	Antall
1 Mest sentrale kommuner	122	131	109	6
2 Nest-mest sentrale kommuner	115	129	92	19
3 Mellomsentrale kommuner 1	100	123	68	51
4 Mellomsentrale kommuner 2	84	111	56	71
5 Nest-minst sentrale kommuner	71	116	48	96
6 Minst sentrale kommuner	59	89	28	113
Alle kommuner	77	131	28	356

Sentralitet har i liten grad vært et eget vurderingskriterium i etableringen av kommunegrupper, men alle kommuner i gruppene D2-D5, det vil si små kommuner som ikke er pendlerkommuner, har lav sentralitet (kategori 5 eller 6, samt en håndfull nederst i kategori 4). Nærmere analyser viser at det er en tydelig sammenheng mellom sentralitet og robusthet slik det vurderes i denne rapporten. Men hva betyr det? Geografisk beliggenhet kan kommunene ikke påvirke, og det er mange som kjemper om de samme samferdselsmidlene for å bedre framkommeligheten til og fra, samt innad i sin kommune. En titt på de kommunene som gjør det best i klassen minst sentrale kommuner, kan gi en pekepinn. Mange av disse, slik som Luster, Vinje, Aurland, Eidfjord og Bykle, drar nytte av naturlige forhold til både kraftproduksjon og turisme. Men det er ikke bare kraftkommuner som gjør det bra. For eksempel har Tolga svært gode resultater innenfor både grunnskolepoeng og høyere utdanning, mens Leka har høy sysselsettingsgrad og økende inntekter, til tross for lav andel innbyggere med høy

utdanning.

Det er helt klart at det er mulig også for mindre utkantkommuner å score godt i flere kategorier, og dermed oppnå en robusthetsindeks som er høyere enn man skulle forvente ut fra beliggenhet og øvrige fysiske forutsetninger. Kommunen kan «kjempe i en høyere «vektklasse», men det er ikke til å komme utenom at distriktskommunene aldri vil kunne måle seg med de større byene når det gjelder en rekke av de viktigste robusthetskriteriene vi har satt opp. Demografi (befolkningsstørrelse og -sammensetning) og sentralitet er viktige faktorer som er umulige å endre selv på relativt lang sikt. En satsning på regionale sentre vil kunne hjelpe på oppfattet sentralitet i omlandet til disse stedene, men en slik desentralisert sentralisering vil samtidig kunne forverre situasjonen til utkanter som tappes for innbyggere som flytter mot sentrum. Dette er utfordringen i norsk distriktspolitikk; de norske utkantkommunene må oppnå det beste ut fra sine forutsetninger, og være lykkelige som små.

● A1 ● A2 ● B1 ● B2 ● C1 ● C2 ● D1 ● D2 ● D3 ● D4 ● D5

Sløs ikke bort en god krise

En begivenhet som innebærer en så stor omveltning som en pandemi, skaper store samfunnsendringer. Dette er ikke bare negativt, og kan innebære at utdaterte strukturer utfordres og erstattes.

Flere av disse endringene vi nå ser er et resultat av digitalisering. Da store deler av landets arbeidsstyrke ble sendt hjem under pandemien, utviklet det seg en mer fleksibel arbeidsplass, hvor fjernarbeid i større grad er mulig enn det var før. Digitalisering forventes også å kunne ha større innvirkning på demografien og geografien dersom folk i større grad bosetter seg utenfor storbyenes umiddelbare omland.

Mulighetene for digitalisering for fjernundervisning og fjernarbeid kan også bli en løsning på flere kommuners behov for kompetanse på enkelte områder.

Pandemien ble en katalysator som akselererte overgangen som er forankret i mulighetene som digitalisering har skapt. Det viser at evnen til å tilpasse seg nye forhold er en styrke i et samfunn i en verden i rask endring.

Det er forventet større utfordringer knyttet til klimaendringer og økende temperaturer, både globalt, nasjonalt og regionalt. Årets rapport fra FNs klimapanel er en advarsel om at dagens utslippsrate kommer til å resultere i en endring i klimasystemet, som vil få store konsekvenser for

våre regioner og kommuner. Tilpasninger som er nødvendige, slik som vi så under pandemien, kan sees på som en mulighet for strukturelle endringer. Innovasjoner og etablering av nye næringer kan føre til mer framtidssikre samfunn.

Flere utfordringer som krever robusthet og tilpasningsevne vil sannsynligvis dukke opp. I flertall. Ved å være en robust og tilpasningsdyktig kommune lettes forvaltningen av utfordringene. Gjennom tilpasningsevne kan utfordringer sees på som muligheter, og bli en grobunn for positiv samfunnsutvikling. Basert på kunnskapen vi har om økonomisk utvikling handler regionaløkonomisk utvikling om å tiltrekke arbeidskraft, kapital og ferdigheter. Gunstige forhold for utdanning, arbeid og investeringer blir belønnet.

Økonomisk stabilitet utgjør et fundament i møte med fremtiden, både endringer som kommer overraskende og endringer en kan forberede seg på. De fleste kriser og krisehåndtering er svært kostbart. I en sterk økonomi er det en større grad av robusthet og tilpasningsevne. Kommunene bidrar til Norges samlede robusthet og har en viktig rolle i samfunnets kriseberedskap. Jo bedre kommunene er på å håndtere kriser, jo bedre blir helheten på samfunnets krisehåndtering. Dette betyr at kommunene ikke konkurrerer mot hverandre, men at alle Norges kommuner nyter godt av hverandres positive utvikling.

Slik kan du bruke REGIONENES KAMP

Det er forhold i kommunene som er vanskelige eller umulige å påvirke. Det kan handle om kommunens geografiske beliggenhet eller faktorer som inntektsnivå og aldersstruktur, faktorer som er vanskelig for en kommune å påvirke på kort sikt. Det sier imidlertid noe om behov og potensial på lang sikt. Vi kaller det potensialanalyse. Vil du vite mer? Kontakt oss gjerne, så tar vi en prat!

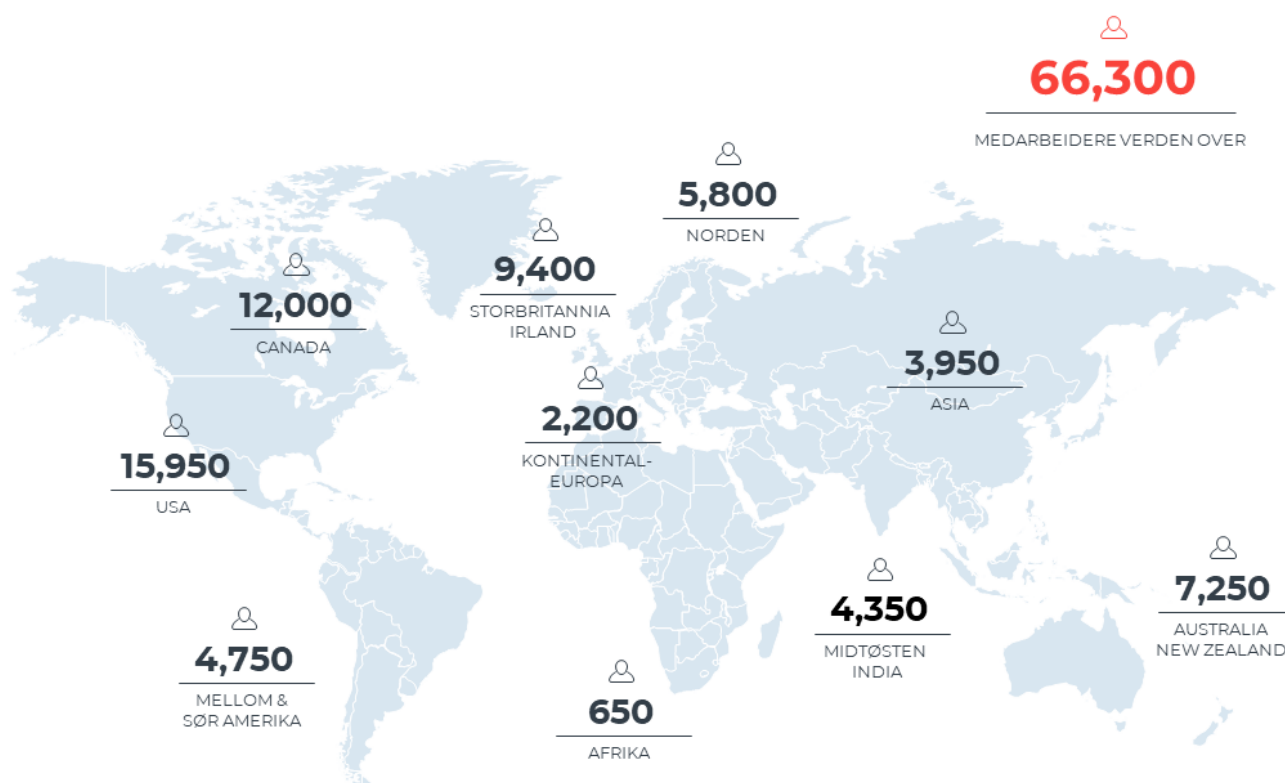
På nettsiden til WSP Norge er det mulig å søke opp «sin» kommune og sjekke hvor framtidssikker den er. Sammenligninger avslører flere interessante omstendigheter. På nettsiden er det mulig å sammenligne, om det er med nabokommunen, eller om det er med en kommune du er nysgjerrig på. Kanskje kan dette være starten på en dialog eller samarbeid med kommuner det går an å lære av?

wsp.com

WSP Norge består av rundt 550 samfunnsengasjerte medarbeidere, fordelt på kontorer over hele landet – fra Kristiansand i sør til Alta i nord. Vi sitter tett på norske kommuner i alle kommunegrupper og bistår offentlige, men også private, aktører med prosjektarbeid på ulikt nivå innenfor norsk samfunnsutvikling.

Vi har fire forretningsområder: Samfunnsutvikling, Prosjektledelse, Bygg og Teknikk, og Earth and Environment. WSP Samfunnsutvikling står bak denne rapporten, og jobber med prosjekt- og prosessledelse, utredning og analyse innenfor en rekke sektorer, blant annet bærekraftig stedsutvikling, eiendomsutvikling, arkitektur, mobilitet, rail advisory, energi og industri

WSP NORGE

Tall per September 2022

WSP er et av verdens ledende rådgiver- og konsulentselskap innen samfunns- utvikling. Med nær 60 000 medarbeiderer i over 40 land tilbyr vi ekspertise og teknologi, og sammen med våre kunder utvikler vi innovative løsninger for en human, trygg og velfungerende morgendag. Slik tar vi ansvar for fremtiden.

WSP.COM

Maren Foseid

Direktør, samfunnsutvikling
maren.foseid@wsp.com
Tlf +47 47 75 61 37

Borgar Lund

Avdelingsleder, analyse
jorgen.osnes@wsp.com
Tlf +47 92 49 99 89

Jørgen Osnes

Prosjektleder, analyse
jorgen.osnes@wsp.com
Tlf +47 93 26 00 97

@wspnorge